

Skrzypek, Ignacy

Powstawanie zbiorów muzealnych na Pomorzu

Muzealnictwo 36, 5-10

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POWSTAWANIE ZBIORÓW MUZEALNYCH NA POMORZU

W artykule skrótowo przedstawiono historię powstawania kolekcji muzealnych na Pomorzu, oraz działalność ludzi, dzięki którym już w XIX i początku XX w. powstały zorganizowane placówki muzealne, które udostępniano społeczeństwu Pomorza.

Niestety nie uwzględniono historii wszystkich placówek muzealnych na Pomorzu. Część z nich, istniejąca do dzisiaj, ma już opracowane swoje dzieje, inne, których działalność skończyła się w 1945 r. lub zaraz po wojnie, czekają na szczegółową rekonstrukcję swojej historii. Kilka muzeów powstałych niedawno wypracowuje dopiero swoje miejsce w muzealnictwie pomorskim.

W pierwszej części opracowania zostaną przedstawione początki gromadzenia zabytków, a następnie dzieje muzeów Pomorza Środkowego do 1945 r. i krótko po II wojnie światowej.

Otoczanie się przedmiotami zbytku, cennymi okazami i wyrobami ze szlachetnych kruszców było przywilejem i dążeniem każdego z władców feudalnych. Książęta Pomorza Zachodniego, poczynając od Bogusława X, starali się utrzymać dwór na odpowiednim poziomie według przykładów renesansowej Europy. Bogate wyposażenie wnętrz i zastawy stołowe przedstawiały wysoki poziom artystyczny i konieczne były dla nadania panującym dworom odpowiedniej reprezentacji. Oprócz dworów i zamków, również ratusze miejskie, przez setki lat, przechowywały cenne zabytki ze srebra i cyny, jednak w czasach wojen i pożarów najczęściej te budowle były niszczone i grabione. W drugiej poł. XVI w. na dworach i w pałacach bogatych książąt pomorskich panowała moda na gromadzenie różnych *curiozów*, a osobiste zainteresowania niektórych książąt służyły pomnażaniu zasobów drogiego wyposażenia.

Pierwszym księciem Pomorza Zachodniego, który zaczął kolekcjonować zabytki był Filip II, syn Bogusława XIII. Otrzymał on staranne wykształcenie humanistyczne, piastował nawet tytułarną godność rektora akademii w Rostocku (1594 r.). Opanowany manią kolekcjonowania, od wczesnej młodości odbył wiele podróży po Europie, w rezultacie czego polecił zbudować na zamku szczecińskim, dla własnej chwały i pamięci, specjalną *kunstkamerę* przeznaczoną na antyki, rzeźby, obrazy i różne „rarytasy” epoki. Pomagał mu w tym wydatnie augsburski patrycjusz Filip Heinhofer, z którym korespondował w sprawach politycznych i zagadnieniach sztuki.

Zamiary jego zostały urzeczywistnione w 1616 r., ale sam Filip II nie doczekał się otwarcia tego „mauzoleum”. Po jego śmierci w 1618 r. zbiory zostały roztrwonione, a budynek mieszczący *kunstkamerę* przebudowany. Najcenniejszą pamiątką po ks. Filipie

II jest mapa Pomorza Zachodniego wykonana na jego polecenie przez prof. Uniwersytetu w Rostocku — Eilharda Lubinusa w latach 1610-1618. Temu księciu zawdzięczają archeolodzy pierwszą wzmiankę wraz z rysunkiem o skarbie ozdób łużyckich z Żydowa (woj. koszalińskie) z 1617 r., znajdującą się w *Visirungs-buch* ks. Filipa II. Następna informacja o badaniach archeologicznych na Pomorzu pochodzi z 1770 r. i dotyczy pastora Juliusza Segebauma (Filiusa), który przeprowadził badania na cmentarzysku łużyckim z epoki brązu w Pęzinie koło Starogardu Szczecińskiego.

W czasach późniejszych badaniami i przechowywaniem zabytków zajmowali się różni majętni panowie pomorscy, wśród których m.in. należy wymienić Fryderyka Wilhelma von Osten (1721-1786). Zachęcony przez szwagra — burmistrza Szczecina — Macieję von Liebenow, zebrał na zamku w Płotach okazałą kolekcję druków, rękopisów, rycin, obrazów, monet i medali. Zbiory te do czasów ostatniej wojny były stale powiększane i wykorzystywane przez uczonych. Podobnie również właściciele pałacu Borków w Starogardzie pod Reskiem zgromadzili wiele zabytków z różnych epok.

Szczególne zasługi w badaniach nad zabytkami pomorskimi położył Franz Kugler, który wędrując po całym Pomorzu opracował dzieje sztuki Pomorza¹. Domagał się on stworzenia przez muzeum odpowiednich warunków do przechowywania obiektów. Wyobrażał sobie muzeum jako placówkę, która spełnia zadania oświatowe i naukowe. Niezwykle trafna ocena roli i zadań muzeów!

Po okresie kolekcjonerstwa w XVII i XVIII w. zaczęła dojrzewać idea muzealnictwa nowoczesnego w wieku XIX. Wielu artystów i miłośników sztuki wyrażało, jakże słuszną opinię, że kształcenie smaku artystycznego jest sprawą narodową. Pewną dojrzałość osiągnęły te idee w latach 1806-1807, w czasie kryzysu (upadku) politycznego Prus. Znany pisarz i filozof tamtych czasów W. Goethe zwrócił się w latach 1814-1815 do rządów państw niemieckich i wolnych miast by zakładały muzea regionalne. Proponował umieszczać w dziale przyrodniczym minerały, florę i faunę pochodzące z najbliższych okolic. Udzielał też wielu wskazówek dotyczących organizacji zbieractwa pisząc, że *zadaniem tych muzeów jest podnieść wykształcenie ludu, wzmocnić je i rozszerzyć, by duch nie zmarniał, a był zawsze świeży i wesoły.*

W 1824 r. zostało założone w Szczecinie Towarzystwo Starożytności, w statucie którego krystalizowało się pojęcie zabytków i idea ich gromadzenia. Od początku działalności zainteresowania członków to-

warzystwa koncentrowały się na archeologii. Wprowadzono bardzo staranną klasyfikację zabytku wraz z jego dokładnym opisem. Mimo, że ta działalność miała znamiona bardziej antykwaryczne niż historyczne, to jednak wykorzystując posiadane już obiekty zorganizowano w 1826 r. na zamku w Szczecinie pierwszą wystawę. Zbiory kilkakrotnie przenoszono z różnych powodów, aż ostatecznie w 1879 r. umieszczone zostały w Wielkim Refektarzu, w południowym skrzydle zamku szczecińskiego. Pruskie Ministerstwo Kultury interesowało się szczególnie działalnością Towarzystwa Starożytności, zabezpiecze-

Muzea regionalne

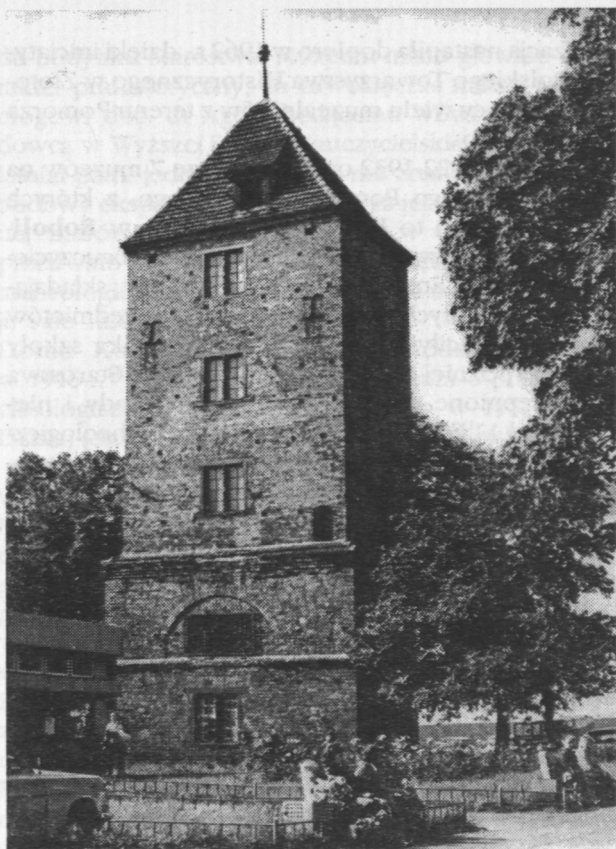
Po I wojnie światowej nastąpił na Pomorzu największy rozkwit muzealnictwa. Oprócz muzeów miejskich i powiatowych powstały muzea wiejskie (np. **Laski** d. pow. Kamień Pomorski i **Wierzbno** d. pow. pyrzycki) i szkolne (np. **Walcz**, **Pyrzyce**). Wszystkie też, pomimo swoich odrębności i samodzielności, były nadzorowane, najpierw przez Prowincjonalne, a od 1928 r. przez Państwowe Muzeum w Szczecinie (Pommersches Landesmuseums). Muzea regionalne były placówkami oświatowymi i służyły głównie szkołom w umacnianiu ducha narodowego młodzieży. Środki finansowe na ich utrzymanie subwencjonowane były przez państwo, samorządy miejskie lub towarzystwa regionalne, staraniem których najczęściej powoływane były do życia. Na drugiej konferencji pomorskiej dla muzeów regionalnych w Słupsku w 1925 r. omówiono rolę i uprawnienia tych muzeów w stosunku do muzeum w Szczecinie. Wyjaśniono im przy okazji, że w zakresie gromadzenia zbiorów są niezależne i ze strony muzeum nadrzędnego nie grozi im żadna konkurencja.

Jednym z pionierów muzealnictwa na Pomorzu był emerytowany mjr pruski Fryderyk W. Kasiski, urodzony w 1805 r. w Człuchowie, zmarły w 1881 r. w Szczecinku, autor pierwszej w dziejach książki o tajnym piśmie i sztuce jego rozwiązywania. Znalezione odpowiedzi na rozwiązywanie szyfrów wieloalfabetycznych utworowało drogę współczesnej kryptologii. To jego praca była podstawą dla twórców Enigmy². Nieco zrażony, jak na owe czasy (1863 r.) brakiem szerszego zainteresowania swoim odkryciem, osiadł w **Szczecinku** i zajął się prahistorią i antropologią. Jako członek Towarzystwa Przyrodniczego w Gdańsku przebadął, pod kątem archeologicznym, w latach 60. i 70. ub. stulecia tereny b. pow. szczecineckiego, człuchowskiego i częściowo chojnickiego. Ukoronowaniem jego osiągnięć na tym polu było wydanie w 1881 r. (pośmiertnie) pracy o zabytkach archeologicznych, które skartografował³. Ze zgromadzonych przez siebie zbiorów F. W. Kasiski zorganizował w 1866 r. wielką wystawę muzealną w pomieszczeniach komendantury wojskowej okręgu szczecineckiego. Zgromadzenie i ekspozycja w krótkim czasie ponad 700 zabytków arche-

ologicznych było, jak na owe czasy, wydarzeniem bez precedensu na całym Pomorzu Zachodnim. Po śmierci F. W. Kasiskiego jego cenna inicjatywa została zaprzepaszczona; nie znalazł się nikt, kto by zabezpieczył zbiory aby mogły pozostać na terenie, skąd pochodziły. Z bogatej kolekcji muzealiów aż 546 eksponatów archeologicznych przejęło Muzeum Etnologiczne w Berlinie, a resztę Muzeum Prowincjonalne w Szczecinie⁴.

Po tym epizodzie wystawienniczym nastąpiła w Szczecinku ponad 30-letnia przerwa, po której znowu zaczęto organizować muzeum. W lipcu 1911 r. Rada Miejska uchwaliła organizację muzeum regionalnego przeznaczając na jego siedzibę XVI-wieczną, pokościelną wieżę św. Mikołaja. Nim jednak prace powołanego w 1913 r. Towarzystwa Muzealne dobiegły końca, wybuchła I wojna światowa. Tak więc muzeum otwarto dopiero w maju 1919 r. W latach 30. muzeum przeniesiono do pomieszczeń zamkowych. Wprawdzie placówka była dość skromna, a jej zbiory obejmowały głównie archeologię i zabytki związane z historią miasta i regionu, ale działała prężnie prowadząc badania wykopaliskowe i wydając własne wydawnictwa⁵. Po II wojnie światowej odrodzenie muzeum nastąpiło w 1958 r. i po latach przeprofilowań posiada dzisiaj bogatą kolekcję sreber pomorskich i zabytków związanych z szeroko pojętą kulturą lasu.

W początkach XX w. inicjowano próby powołania muzeów w Kołobrzegu (1907) i w Słupsku (1908). W **Kołobrzegu** te pierwsze zamiary czynione staraniem nauczyciela H. Maiera nie przyniosły pozytywnych rezultatów mimo, że miasto to, o tysiącletniej tradycji, posiadało dość dużo zabytków przechowywanych w Ratuszu, bądź u osób prywatnych. Dopiero dzięki zabiegom, w latach 1923-1924, nauczyciela dra Otto Dibbelta i działającego prężnie Kołobrzeckiego Towarzystwa Miłośników Regionu 17.03.1925 r. otwarto ekspozycję muzealną, mieszczącą się początkowo w liceum żeńskim, a później w tzw. domu Borcków. Do najciekawszych zabytków należały: porcelana z najlepszych manufaktur, militaria z wojny 30-letniej, stare pergaminy, z archeologii — wczesnośredniowieczne kabłączki skroniowe z po-

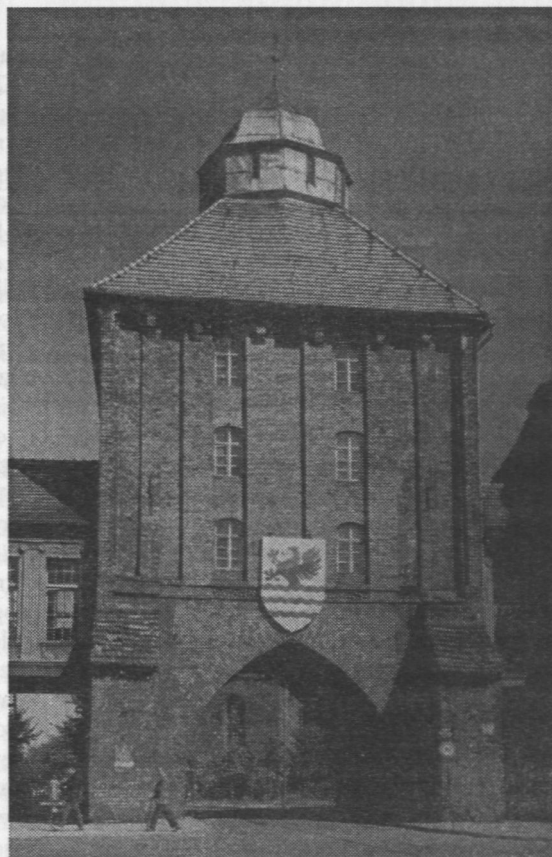

1. Szczecinek, wieża nie istniejącego kościoła św. Marcina - siedziba Muzeum Regionalnego od 1919 roku.

1. Szczecinek, tour de l'église de St Martin qui n'existe plus, où se trouve depuis 1919 le Musée Regional.

złocianego srebra oraz unikatowy obiekt, jakim był naszyjnik złoty (znaleziony w 1913 r.) o wadze 1883 g. Muzeum było otwarte codziennie w godz. 11⁰⁰-13⁰⁰, a ceny biletów wynosiły 30 i 10 fg. O drugim kołobrzesckim muzeum mieszczącym się w empirowym pałacyku, w którym dzisiaj znajduje się dyrekcja i Dział Miejski Muzeum Oręża Polskiego, niewiele wiadomo. Ze skromnych informacji wynika, że w 25 latach znajdowała się galeria sztuki oraz ekspozycja historyczna, na miarę już nowych czasów, zważywszy na fakt otwarcia muzeum w 1937 roku. Trzecie muzeum miało charakter biograficzny i było poświęcone życiu i działalności Joachima Nettelbecka — burmistrza Kołobrzegu z czasów wojen napoleońskich na Pomorzu w 1807 roku.

Podczas bitwy o Kołobrzeg w marcu 1945 r. muzea wraz ze zbiorami zostały zniszczone. Urzędujący po wojnie pełnomocnik R. P. na obwód Koszalin, Malina w sprawozdaniu z 29.09.1945 r. podawał *zabezpieczyłem z dawnego muzeum m.in. szafę z 1789 r., kufer marynarski, wagę rybacką i piec gdański, natomiast w Ratuszu, oprócz zegara angielskiego i bogato zdobionej szafy, znajduje się 6 krzesel z XV? wieku, które mają herby: orzeł polski i pogoń litewska, orzeł ma tylko głowę odwróconą w odwrotną stronę* — co się z nimi stało?! Natomiast drogo-

2. Słupsk, Nowa Brama - siedziba Muzeum Regionalnego w latach 1924-1964.

2. Słupsk, Nowa Brama - ici se trouvait le Musée Régional entre 1924-1964.

cenny złoty łańcuch został wywieziony w 1945 r. (w trakcie walk o miasto), najpierw do Lüneburga, a później do Lubeki⁶. Kołobrzeg po wojnie czekał aż 18 lat na utworzenie muzeum (1963 r.). Dzisiaj jest to świetnie działające, specjalistyczne Muzeum Oręża Polskiego.

W Słupsku pierwsze muzeum powstało ze zbiorów Towarzystwa Historycznego Pomorza Wschodniego, w mieszkaniu prywatnym wydzierżawionym w 1908 roku. W dwa lata później towarzystwo przekazało swoje zbiory miastu.

Na początku I wojny światowej muzeum zostało zamknięte z braku środków. Zapakowane zabytki przechowywano na strychach szkolnych. Dzięki społecznikowskiej działalności wspomnianego towarzystwa, 28.09.1924 r. otwarto w Nowej Bramie w Słupsku Muzeum Regionalne, które działało do 1945 r. Do najcenniejszych wówczas zabytków należały bogate wyroby bursztynowe, numizmaty i archeologiczne wyroby z okresu brązu a także cynowe dzbany cechowe. Zbiory dzięki zapobiegliwości nauczyciela i długoletniego (1924-1945) kierownika Waltera Witta powiększały się corocznie, zwłaszcza o zabytki archeologiczne⁷. Bezpośrednio po wojnie, dzięki pracy Marii Zaborowskiej — kierowniczkii placówki do 1964 r., muzeum po trzech latach porządkowania

zbiorów i urządzania, otwarło 1.05.1948 r. dla publiczności swoje sale, ponownie w Nowej Bramie. Od 1965 r. Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, z najbogatszymi zbiorami na Pomorzu Środkowym, mieści się w Zamku Książąt Pomorskich. Ocalałych z pomieńskiego muzeum ponad 600 zabytków archeologicznych zostało przekazanych pod koniec lat 60. do muzeum w Koszalinie.

Inicjatywę założenia muzeum w **Darłowie** podjął nauczyciel i ceniony regionalista Karl Rosenow w 1917 roku. W związku z napływającymi darami burmistrz miasta dr Anklam powołał do życia Towarzystwo Ochrony i Wiedzy o Zabytkach. Pierwsze zbiory umieszczone zostały najpierw w szkole, a od 1923 r. (4 listopada) eksponowano je w sali Towarzystwa Kobiecego (ul. M. Curie-Skłodowskiej 1). W 1933 r. muzeum urządzono w nowo odrestaurowanym Zamku Książąt Pomorskich. Przewagę zbiorów stanowiły zabytki archeologiczne przekazane w 1930 r. przez mjra von Kleista, amatora-archeologa z Tychowa Sławieńskiego, oraz bogate zbiory geologiczne i przyrodnicze. Znaczące miejsce w ekspozycji zajmowało rzemiosło mieszczańskie, zbiory etnograficzne i numizmatyczne, wśród których wyróżniała się kolekcja ok. 2 000 banknotów zastępczych z I wojny światowej. Kierowane przez Karla Rosenowa muzeum przetrwało II wojnę światową i już 1.07.1945 r. udostępniło swoje sale publiczności.

Pierwszy po wojnie burmistrz Darłowa pisał we wspomnieniach, że *muzeum było tak bogate w przedmioty o istotnej wartości muzealnej, że aż przeladowane*. Wszystkie zbiory archeologiczne zostały w 1970 r. przekazane Muzeum Okręgowemu w Koszalinie. Po trwającym ok. 18 lat remoncie zamku darłowskiego, muzeum w 1988 r. znów powróciło do swojej dawnej siedziby, w której eksponowane jest wyposażenie wnętrz, rzemiosło artystyczne, sztuka sakralna i sztuka Wschodu⁸.

Na lata 1916/1917 przypadają też początki gromadzenia zbiorów muzealnych w **Złotowie**. Pierwsze zainteresowanie zbieractwem, poparte wpływami administracyjnymi, wykazał starosta powiatowy dr Curt Janssen urzędujący w Złotowie od 1916 r. Duży wpływ na ożywienie zbieractwa miało, bez wątpienia, wydanie monografii powiatowej *Der Kreis Flatow O. Goerkego* w 1918 r., która zachęcała do ofiarowywania zabytków muzeum. Pierwszą wystawę otwarto w Starostwie i udostępniono do zwiedzania bez dodatkowych opłat, w godzinach urzędowania. O wystawie przypominają sobie niektórzy rdzenni mieszkańcy Złotowa wspominając przedmioty ciekawe i niecodzienne, takie jak: szafy z urnami twarzowymi, skarby monet, rzeźby sakralne i szkielet ludzki⁹. W dużej mierze te pierwsze zbiory muzealne zostały prawdopodobnie wywiezione w 1935 r. do Piły i przekazane nowo organizującemu się w latach 1928-1930 Grenzland Museum. Po wojnie pomysł założenia muzeum powstał już w 1954 r., ale jego

realizacja nastąpiła dopiero w 1962 r., dzięki inicjatywie Polskiego Towarzystwa Historycznego w Złotowie i pomocy wielu muzealników z terenu Pomorza Zachodniego.

W latach 1922-1932 otwarto jeszcze 7 muzeów na terenie obecnego Pomorza Środkowego, z których najwcześniejsze to Powiatowe Muzeum w **Bobolicach**, zorganizowane w 1922 r. staraniem nauczycieli Dollmanna i Englera. Początkowo zbiory, składające się z pięknych urn twarzowych i przedmiotów z brązu, mieściły się w szafach kierownika szkoły Englera, później zostały przeniesione do Starostwa i udostępnione dla zwiedzających w środy i niedziele od 11⁰⁰-13⁰⁰. Oprócz zabytków archeologicznych eksponowano wyroby cynowe, okazy ornitologiczne i skamieliny¹⁰. Muzeum było w stadium organizacji do 1925 r., ponieważ dopiero wtedy wpłynęło do Państwowego Muzeum w Szczecinie pierwsze sprawozdanie. Część zabytków z b. pow. bobolickiego znajduje się w Muzeum Narodowym w Szczecinie.

Staraniem burmistrza **Białogardu** dra Triesemana i miejscowego Towarzystwa Historycznego 26.10.1924 r. otwarto w tym mieście muzeum regionalne, mieszczące się początkowo w Wysokiej Bramie murów obwodowych. Kierowali nim nauczyciele dr Claus i dr Schulce, którzy jako naczelne zadanie postawili sobie krzewienie wiedzy o regionie. Wśród okazałych zabytków tego muzeum wyróżniały się zabytki sakralne, pamiątki cechowe — głównie piwowarów, broń i kilka cennych skarbów numizmatycznych. Ozdobą jednej z sal muzealnych była kolekcja, ponad 30. rzeźb Joachima Utecha, znanego rzeźbiarza niemieckiego, mieszkańca Białogardu. Bogato wyposażona biblioteka muzeum mieściła cenne rękopisy i kroniki miejskie. W dobrym stanie zbiory przetrwały wojnę i stanowiły podstawę otwartego 27.07.1947 r. Muzeum Powiatowego, mieszczącego się w 11. salach kamieniczki przy ul. Wolności 4/5. Niestety, brak wyspecjalizowanej kadry oraz środków finansowych na modernizację pomieszczeń, spowodował zamknięcie placówki w 1954 r. i przekazanie zabytków do muzeum w Szczecinie¹¹.

Również w 1924 r. przekazano społeczeństwu **Drawska Pomorskiego** muzeum regionalne, mieszczące się w budynku zbudowanego w 1870 r. Seminarium Nauczycielskiego, w którym na cele muzealne przeznaczono dwa pomieszczenia. Kierownikiem muzeum w latach 30. XIX w. był znany na tym terenie nauczyciel dr Faust. Wśród zbiorów najliczniejsze były zabytki archeologiczne, m.in. waza z brązu i naczynia rzymskie tzw. *terra sigillata*. Muzeum zlikwidowano już po wojnie (1954 r.), a zabytki przekazano muzeum w Szczecinie.

W **Lęborku** pierwszą wystawę muzealną, połączoną z sesją naukową, zorganizowano w dniach 7-12.05.1924 r. w ratuszu miejskim. W 1925 r. zbiory przeniesiono

do budynku Starostwa. Muzeum miało głównie charakter prahistoryczny, co zawdzięczać należy archeologowi doc. dr Agdè, będącemu wówczas wykładowcą w Wyższej Szkole Nauczycielskiej w Łęborku. Istniał plan, jednak do końca nie zrealizowany, rozbudowy ekspozycji i umieszczenia jej w wieży narożnej murów miejskich. Muzeum w dobrym stanie przetrwało wojnę, zachowała się większość zbiorów archeologicznych i bogate archiwum naukowe. Swoje sale mieszczące się początkowo w miejscowym Domu Kultury udostępniło zwiedzającym już w 1946 r.¹² Oficjalne otwarcie muzeum o profilu archeologicznym w Łęborku nastąpiło w 1953 roku. Dzisiaj jest to wielodziałowe Muzeum Miejskie.

W 1927 r. otwarto w **Człuchowie** pierwszą wystawę zorganizowaną w pomieszczeniach Starostwa. W 1933 r. muzeum przeniesiono do 7 pomieszczeń nad schroniskiem młodzieżowym. Ekspozowano głównie zabytki archeologiczne i obiekty z zakresu przyrody. Po wojnie resztki zbiorów zgromadzono w Szkole Zawodowej Dokszałcającej. Z nich w 1947 r. planowano utworzyć muzeum regionalne. Projekt jednak upadł, a zabytki przekazano do muzeum w Szczecinie. Interesujące są późniejsze losy organizowania placówki muzealnej w Człuchowie. Faktem jest, że po latach zabiegów oddano w 1990 r. na cele muzealne nowy budynek, a 24.06.1993 r. otwarto w nim ciekawą ekspozycję etnograficzną. Przewidywane są także wystawy archeologiczna i historyczna, w salach o powierzchni ok. 500 m².

W **Miastku** zabytki muzealne zaczął gromadzić od 1923 r. nauczyciel R. Siewerth z pobliskiej wsi Trzebielino. Pomimo starań nie znaleziono odpowiedniego pomieszczenia na wystawę i dlatego zabytki umieszczono czasowo w szkole. Otwarcie muzeum regionalnego nastąpiło dopiero w 1932 r., w pomieszczeniach Starostwa powiatowego. Zbiory, głównie archeologiczne i przyrodnicze, mieściły się w szafach w sali starostwa. Kierownikiem placówki

został nauczyciel G. Giesen, doskonały terenowiec, który wraz z archeologiem ze Szczecina H. J. Eggersem spenetrował dawny powiat miasteczki i boboliczki. Wynikiem tego było opracowanie skrótovej monografii archeologicznej¹³.

Ze skromnych informacji wynika, że w okresie międzywojennym także w Wałczu i Bytowie istniały muzea. W **Wałczu** już w 1930 r. działało muzeum umieszczone w Szkole Budowlanej, składające się ze zbiorów gromadzonych dużo wcześniej. Były to znaleziska archeologiczne i etnograficzne, z których na uwagę zasługiwały przede wszystkim modele chat chłopskich z Brzeżnicy, Człopy, Karsiboru i Skrzatusza. Jeszcze po wojnie w Liceum Wałeckim znajdowały się popielnice kultury pomorskiej. O dalszych losach brak danych. Powojenne starania o reaktywowanie muzeum sięgają roku 1967, ale otwarcie placówki nastąpiło dopiero w 1984 roku.

W **Bytowie** w okresie międzywojennym zabytki mieściły się w budynku przy dzisiejszej ulicy Wł. Sikorskiego (d. Laueburgstrasse). Musiały to być pokaźne zbiory, jeżeli wykonany w 1946 r. spis zabytków z b. muzeum niemieckiego, znajdujących się w Starostwie powiatowym zawiera 1 142 pozycje, wśród nich głównie ekspozaty archeologiczne i etnograficzne. Pod koniec 1947 r. zabytki archeologiczne przejęło muzeum w Szczecinie, natomiast brak jest informacji na temat zbiorów etnograficznych. W styczniu 1972 r. powołano w Bytowie Muzeum Zachodnio-Kaszubskie nastawione przede wszystkim na gromadzenie i ekspozowanie zabytków kultury ludowej Kaszubów. Oficjalne otwarcie muzeum nastąpiło dopiero 10 kwietnia 1992 roku.

Tak w skrócie wygląda jeden z etapów działalności placówek muzealnych na Pomorzu Środkowym, które organizowane w innej rzeczywistości politycznej i państwowej ocalały od zniszczenia pokaźną liczbę zbiorów i które po wojnie stanowiły trzon organizujących się muzeów, już na polskim Pomorzu.

Przypisy

1. F. Kugler, *Kunstgeschichte von Pommern*. „Baltische Studien” 1840.
2. W. Kozaczuk, *W kręgu Enigmy*. Warszawa 1979, s. 22-23.
3. F. W. Kasiski, *Beschreibung der vaterländischen Alterthümer in Neustettiner und Schlochau Kreise*. Danzig 1881, mapa s. 21.
4. M. Gawęcki, *Z dziejów Muzeum w Szczecinku* [w:] „Koszalińskie Zeszyty Muzealne” T. 1: 1971, s. 101.
5. J. Dudź, *Muzeum w Szczecinku — jego historia i perspektywy* [w:] „Koszalińskie Zeszyty Muzealne” T. 14: 1984/1986, s. 117.
6. H. Kroczyński, *Kołobrzeskie muzea*, „Jantarowe Szlaki” 1990, s. 36.
7. W. Witt, *Urgeschichte des Stadt- und Landkreises Stolp*. Słupsk 1934.

8. *Zamek Książąt Pomorskich w Darłowie, Przewodnik po Muzeum*. Koszalin 1993.

9. J. Kloskowski, *Początki Muzeum Regionalnego w Złotowie*. Archiwum Muzeum w Złotowie. Teczka „Muzea”.

10. „Pommersche Heimatpflege” 1933 nr 4, s. 223.

11. Archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Koszalinie.

12. N. N. *Losy muzeów prehistorycznych na Pomorzu Zachodnim*. „Z Otchłani Wieków” 1946 nr 11-12, s. 96-97.

13. H. J. Eggers-Giesen, *Vorgeschichte des Kreis Rummelsburg*. Stettin 1938; H. J. Eggers, H. Bolinow, *Vor- und Frühgeschichte des Kreises Bublitz*, „Unser Pommernland”, Stettin, R. XX: 1935 z. 3-4.

L'histoire des origines des musées de Poméranie

L'article présente l'histoire des collections de Poméranie, ainsi que les personnes grâce auxquelles les musées furent créés, déjà au XIXes et au début du XXes. Les débuts des collections remontent au XVIes. C'est alors que les princes et les seigneurs de la Poméranie décoraient leurs demeures avec opulence et collectionnaient des curiosités suivant la mode du temps. Après l'époque des collections des XVIIes et XVIIIes, le XIXes vit l'aube du musée moderne. En 1824 fut fondée la société: Towarzystwo Starożytności. Son statut initiait l'idée d'un patrimoine à conserver. En 1826, au château de Szczecin, fut organisée la première exposition et en 1913, dans la même ville, fut fondé le premier Musée de la Ville. Après la première

guerre mondiale, les musées de la Poméranie vécurent un âge d'or. Des musées de ville, de canton, et de campagne surgirent, subventionnés par l'Etat, les autorités locales et les sociétés régionales. Ces musées étant organisés dans une toute autre réalité politique, un nombre considérable d'objets fut épargné et après la deuxième guerre mondiale ces collections constituèrent les fondements des musées d'après-guerre en Poméranie maintenant polonaise. L'auteur de l'article présente l'histoire des musées à: Szczecin, Słupsk, Szczecinek, Kołobrzeg, Koszalin, Darłowo, Złotów, Bobolice, Białogard, Drawsko Pomorskie, Lębork, Człuchów, Miastko, Wałcz et à Bytów.